

Polisavdelningens utlåtande om Ålandsarbetsgruppens betänkande med förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland

Förvaltnings- och utvecklingsavdelningen har begärt ett interimsutlåtande om den av justitieministeriet tillsatta Ålandsarbetsgruppens betänkande med förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland.

Beträffande betänkandet uttalar polisavdelningen följande:

Allmänt

Ålandsarbetsgruppen föreslår ändringar i självstyrelselagen utgående från grundlagsutskottets utlåtanden. Det föreslås att förvaltningsbehörigheten för bekämpning av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur samt gifter ändras så att den motsvarar den verkliga uppgiftsfördelningen mellan landskapet Åland och berörda myndigheter i riket. Det föreslås att lagstiftningsbehörigheten för administrativa ingrepp i den personliga friheten inom hälso- och sjukvård och socialvård överflyttas från riket till landskapet. Ett förslag är dessutom att utveckla nuvarande bestämmelse om hörande av landskapet över lagförslag som är av särskild betydelse för det med ett tillägg om samråd under lagberedningen.

Förslag om smittsamma sjukdomar hos människor och djur

Behovet av en ändring av självstyrelselagen har uppdagats i samband med reformen av social- och hälsovården och reformen av självstyrelselagen för Åland. Enligt regeringens proposition, som utgör bilaga till Ålandsarbetsgruppens betänkande, är avsikten att ändra förvaltningsbehörigheten i fråga om bekämpning av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur samt gifter så att den motsvarar den verkliga uppgiftsfördelningen mellan landskapet Åland och berörda myndigheter i riket. 30 § 9 punkten i självstyrelselagen skulle ändras så att de uppgifter som enligt lagstiftningen om smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur avser planering, styrning eller övervakning av sjukdomsbekämpningen eller bekämpning av sådana sjukdomar och som i riket sköts av riksmyndigheter eller lokalförvaltningen, ska på Åland i den omfattning som anges i en överenskommelseförordning skötas av landskapsregeringen eller av någon annan myndighet som anges i landskapslag och 30 § 24 punkten ändras så att en myndighet som anges i landskapslag sköter i enlighet med vad som föreskrivs genom överenskommelseförordning sådana uppgifter inom hälso- och sjukvården som i riket, enligt på Åland tillämplig rikslagstiftning, hör till riksmyndigheter eller lokalförvaltningen.

Utifrån erfarenheterna från covid-pandemin är det viktigt att lagstiftningen är tydlig och att bestämmelserna är klara både för de behöriga myndigheterna och för dem som omfattas av restriktionerna. Polisavdelningen har inget att påpeka om ändringen av behörighetsfördelningen enligt förslaget.

Förslag till ändring av behörighetsfördelningen som gäller administrativa ingrepp i den personliga friheten

Enligt 27 § 24 punkten i den gällande självstyrelselagen hör administrativa ingrepp i den personliga friheten till rikets lagstiftningsbehörighet. De administrativa ingreppen enligt punkten gäller enligt detaljmotiveringarna ingrepp inom samtliga rättsområden (RP 73/1990 rd, s. 76).

Enligt den allmänna motiveringen till regeringens proposition som utgör bilaga till betänkandet medför nuvarande behörighetsfördelning gällande administrativa ingrepp i den personliga friheten olika utmaningar. I dagsläget finns det inte en uttrycklig rättslig grund för vidtagandet av administrativa ingrepp i den personliga friheten inom Ålands hälso- och sjukvård. Det konstateras vidare att de administrativa ingreppen är nära sammanknutna med landskapets lagstiftningsbehörighet inom vården. För att dessa befogenheter ska kunna integreras i landskapets lagstiftning, förutsätts en delvis överföring av lagstiftningsbehörighet till landskapet för de administrativa ingreppen i den personliga friheten.

Det föreslås att landskapets lagstiftningsbehörighet utvidgas till att också gälla de administrativa ingrepp i den personliga friheten som i dagsläget alltså hör i sin helhet till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 24 punkten. Den sistnämnda punkten avser främst administrativa tvångsmedel inom den hälso- och sjukvård samt den socialvård som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 12 och 13 punkterna. Begränsningarna i den personliga friheten fungerar i det sammanhanget som administrativa säkringsåtgärder som skyddar allmänheten eller personens egna intressen i en situation då denna inte är förmögen att göra det själv. Bestämmelser om vårdrelaterade begränsningar i den personliga friheten ingår i mentalvårdslagen (1116/1990), lagen om missbrukarvård (41/1986) och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977). Barnskyddslagen (417/2007) rör sådant barnskydd som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet över socialvården (RP 73/1990 rd s. 66). Lagen innehåller bestämmelser om brådskande placering, omhändertagande och vård utom hemmet samt om begränsningar i vård utom hemmet.

Förslaget innebär att lagtingets lagstiftningsbehörighet utvidgas till att omfatta behörighet att anta lagstiftning om dylika begränsningar i den personliga friheten inom hälso- och sjukvården samt socialvården på Åland. Det bör beaktas att behörigheten att lagstifta om rättsskipning dock enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen fortfarande skulle höra till rikets lagstiftningsbehörighet.

Den föreslagna överföringen av lagstiftningsbehörigheten i fråga om administrativa ingrepp i den personliga friheten har inte en straffliknande karaktär. Enligt 18 § 25 punkten i självstyrelselagen hör till landskapets lagstiftningsbehörighet ärenden som gäller beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Vissa administrativa sanktioner har en straffliknande karaktär och har ansetts höra till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 25 punkten. Enligt motiveringarna till utkastet till regeringsproposition har det ansetts att behörigheten att lagstifta om en administrativ påföljdsavgift inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet är i överensstämmelse med grundtanken bakom bestämmelsen i 18 § 25 punkten i självstyrelselagen. På liknande grunder har oljeutsläppsavgifter och administrativa sanktionsavgifter i dataskyddslagstiftningen ansetts ingå i landskapets lagstiftningsbehörighet. Förslaget påverkar inte behörighetsfördelningen till denna del.

Rikets lagstiftningsbehörighet i fråga om förundersökning enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen har ansetts omfatta användningen av tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen. I tvångsmedelslagen föreskrivs närmare om olika typer av straffprocessuella tvångsmedel. I tvångsmedelslagen föreskrivs om befogenheter att tillgripa frihetsberövande tvångsmedel i anslutning till straffprocess, till exempel hämtning, gripande, anhållande, häktning och reseförbud. Förslaget påverkar inte behörighetsfördelningen till denna del.

Till rikets lagstiftningsbehörighet skulle fortsättningsvis höra administrativa ingrepp i den personliga friheten inom rättsområden som hör till rikets lagstiftningsbehörighet.

Polisavdelningen har inget att påpeka om den föreslagna ändringen av behörighetsfördelningen.

Polisavdelningen fäster dock uppmärksamheten vid bristen på de ekonomiska konsekvenserna i den regeringsproposition som utgör bilaga till betänkandet. Enligt utkastet saknas enighet om de principiella utgångspunkterna för bedömningen av lagförslagets ekonomiska konsekvenser. De ekonomiska konsekvenserna av att ändra behörighetsfördelningen har därför inte bedömts på grundval av ovanstående i betänkandet.

Samråd och förhandlingar vid lagberedning

I självstyrelselagen föreslås en ny 28 a § som skulle ersätta den nuvarande bestämmelsen, som ingår i 28 § 2 mom. i självstyrelselagen. Enligt den nya paragrafen som föreslås ska det behöriga ministeriet och landskapsregeringen informera varandra och vid behov samråda när lagstiftning som har särskild betydelse för landskapet Åland bereds vid statsrådet eller lagstiftning som har särskild betydelse för riket bereds vid Ålands landskapsregering. Lagförslag som föreläggs riksdagen och som har särskild betydelse för landskapet ska sändas på remiss till landskapsregeringen innan regeringen överlämnar en proposition till riksdagen. Landskapsregeringen ska även höras över förordningsförslag som gäller landskapet eller som är av särskild betydelse för detta. Landskapsregeringen kan begära utlåtande av ministerier om förslag till landskapslagar.

Jämfört med det nuläget föreslås en utvidgning av bestämmelsen till att vid behov gälla också sådant informationsutbyte och samråd mellan ministerierna och landskapsregeringen som föregår ett hörande över förslag till lagstiftning som är av särskild betydelse för landskapet. Förslaget innefattar också beredningen av förslag till förordningar som är avsedda att gälla enbart landskapet eller som är av särskild betydelse för detta. Syftet med paragrafen är enligt detaljmotiveringarna att förtydliga nuläget i fråga om en sådan tillräcklig dialog och ett sådant hörande av landskapsregeringen som ansluter sig till god lagberedning och som det finns ett särskilt behov för som en följd av den ställning som självstyrelselagen för Åland har. Nuvarande bestämmelse gäller endast hörandet av landskapet över förslag till rikslagar som har särskild betydelse för landskapet Åland.

Inrikesministeriets polisavdelning fäster stor vikt vid en god och fungerande dialog mellan riksmyndigheterna och Ålands myndigheter och har inget att påpeka om den föreslagna nya utvidgningen av bestämmelserna om samråd i samband med lagberedning.

Polisavdelningen har inga andra kommentarer om sitt verksamhetsområde.

Polisdirektör Stefan Gerkman

Lagstiftningsråd Tiina Ferm

Sändlista Förvaltnings- och utvecklingsavdelningen

